

Margarita Grietēna

kas nestrādā, tam nebūs

jeb
TESTAMENTS

Margarita Grietēna

kas nestrādā, tam nebūs

jeb

TESTAMENTS

821.174-31
Gr 512

Vāka dizaina autore **Natālija Kugajevska**

Vāka noformējumā izmantoti fotoattēli no
Wirestock/depositphotos.com
dmilovanovic/depositphotos.com
georgerod/depositphotos.com

Margarita Grietēna

KAS NESTRĀDĀ, TAM NEBŪS jeb TESTAMENTS

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*
Projekta vadītāja *Bārbala Simsons*
Redaktore *Gundega Sēja*
Korektore *Ilona Burka, Patrīcija Šteinberga*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4365.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana
vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums.
Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Margarita Grietēna, 2024

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2024

ISBN 978-9934-32-068-2

*Gandrīz viss ir izdomāts, varoņi nav reāli,
vēl jo vairāk – notikumi.*

Autore

DARBOJOŠĀS PERSONAS

Autore apzinās – grāmatā darbojas ļoti daudz personu, taču nejūtas vainīga, ka šajos satraucošajos notikumos iesaistās tik daudz cilvēku (daži jau aizsaulē). Lai jums būtu vieglāk saprast, kas te kurš ir, piedāvāju šo sarakstu:

Sūnu ģimene:

Kanādā:

Miervaldis Sūna (1925–2020), uzņēmējs, dzīvojis Toronto

Amēlija (1930–2010), viņa sieva

Džeimss Andris (1955), viņu dēls, saukts par **Džimmiju**

(ar diviem “m”, tā viņš pats grib!), dzīvo Toronto

Melānija (1960), **Džimmija** sieva, skolotāja

Valda (1965), **Miervalža** otrā sieva

Gregorijs Kalniņš (1955), Sūnu ģimenes draugu dēls,
Džimmija skolasbiedrs Toronto

Latvijā:

Jānis Sūna (1923–2000), **Miervalža** brālis

Ursula Saliete (1946), Jāņa meita

Margita Timotiņa (1976), Ursulas meita

Pauls (1976), Margitas vīrs

Gotfrīds (1995), viņu dēls

Katrīna (1999), Gotfrīda sieva

Kristīne Jirgensone (1929–2019), **Miervalža** māsa

Silvestrs (1959), Kristīnes dēls

Sandra (1959), Silvestra šķirtā sieva
Līga (1970), Silvestra bijusī draudzene
Rita (1980), otra Silvestra bijusī draudzene
Milda Kārkliņa (1927–2008), **Miervalža** māsa
Klāvs Kārkliņš (1981), Mildas mazdēls, Ursulas krustdēls
Teodors Liepiņš (1917–2008), **Miervalža** brālis
Miķelis Liepiņš (1975), Teodora mazdēls

Pārējie

Zigfrīds Kaniņš (1990), fitnesa kluba *Ziggy's Fitnes Club*
īpašnieks

Ārija Varapoga (1977), kultūras darbiniece, autores skolasbiedrene un draudzene

Vēl darbojas dažāda ranga radi, draugi, draudzenes, kaimiņi, darbabiedri, veikalnieki, instruktori, alkoholiķi, mācītājs, baznīcas draudzes locekļi, divi suņi un lērums kaķu.

1. Daļa

MANTOJUMS

1. nodaļa

– Tu neticēsi, – saka Ārija. – Tam nevar noticēt...

Es klusēju. Labi pazīdama Āriju, zinu, ka steidzināt draudzeni nevajag, jāļauj viņai izspēlēt šo etiidi. Mēs sēžam manā mājā, kur draudzene iebrāzusies gluži kā viesuļvētra Katrīna, lai pastāstītu man jaunumus.

– Ir noticis kaut kas šausmīgs, – vēl pēc brītiņa Ārija nosaka un dziļi ievēl elpu.

Es iekšēji pasmaidu (atklāti smīkņāt neuzdrīkstos) – ar Āriju vienmēr atgadās kaut kas šausmīgs. Būt neparastu notikumu centrā, to izraisītājam, dalībniecei vai upurei ir Ārijas – ja tā var teikt – normālais agregātstāvoklis. Šķiet, viņa, gluži kā tornado mednieki, meklē “vētras aci”, kurā iestāties. Viņai vajag, lai ap viņu šņāc, brāžas viesuļi, viss mutuļo un gaudo. Lai adrenalīns spiežas ārā pa ausīm.

Pamatskolā Ārija no dzīvās dabas stūrīša trešajā stāvā vītņu kāpņu tukšajā viducī nejauši nolidināja sešpadsmit puķupodus ar visiem augiem, gandrīz nosizdama fizikas skolotāju. Vēl tagad atceros, kā māla trauki ar zaļojošiem augiem, gluži kā palēninātā filmā, lidoja garām mums,

kas pavērtām mutēm stāvējām uz kāpnēm un neticējām savām acīm. Un tad tas pērkona grāviens, kad tie sasniedza akmens grīdu! Savukārt vēlāk, būdama jau precību gados, viņa neticamā kārtā tika pie smalka vīra – Burgteātra uzlecošās zvaigznes Almenta Varapogas.

Jūtu, ka pauze ieilgst, tāpēc ierunājos:

– Kas lēcies?

Ārija pavērš pret mani savas lielās acis, kurās staro tāda kā viegla panika.

– Margriet... Labi. Lai iet viss pēc kārtas!

Iesēžos krēslā ērtāk.

– Tu pazīsti manu krustmāti Ursulu, – draudzene nevaicā, bet konstatē.

– Protams! Kas ar viņu atgadījies? (Nebūs tak aizgājuši pa skuju taku!)

– Un to viņas vājprātīgo onkuli Miervaldi no Kanādas?

– Kā nu ne! Viņš taču diezgan regulāri ciemojas Latvijā.

Ārijai piemīt spēcīga tieksme visu pārspilēt. Onkulis Miervaldis nav vājprātīgs, tikai nedaudz eksotisks. Vadāja mūs, meitenes, pa smalkiem krogiem, mētājās ar dolāriem, valūtas bodē pirka visādus niekus, dāvāja puķes. Savukārt meitenes jūsmoja par viņa manierēm, šarmu, asprātībām. Nu un vispār – tāds šiks ārzemnieks. Daža laba būtu gatava pamest visu un aizskriet šim līdzī uz Toronto, būtu tik ņēmis. (Starp citu, viena jau arī aizskrēja, viņš to tiešām noprecēja!)

Krustmāte Ursula gan vīpsnāja par tām Miervalža apjūsmotājām, teikdama, ka no malas jau viss izskatās skaisti un ka raksturiņš onkulim esot – oh, oh!

- Miervalžonkulis nomiris. – Ārija nopūšas.
- Man žēl... Kas notika?
- Nekas. Vecums. Viņam taču bija 96 gadi. Cik tad var. – Ārija tā kā iešņukstas.
- Nu labi. Bet kas tur tik šausmīgs, ja nomirst radagabals cienījamos gados? – Es tik un tā nesaprotu Ārijas pārspīlēto izmisumu.
- Džimmījs zvanīja, nu, onkuļa dēls, Ursulas brālēns.
- Labi. Un? Ko teica?
- Ka esot atvēruši testamentu. Un tur paredzamas lielas summas – viņš taču bija bagāts – arī Latvijas radiem. Ahā! iekšēji iesvilpjos. Skaidrs... Cik zinu, Miervaldim bez brāļameitas Ursulas te bija vēl kādi radi. Tad jau nu visi salidos barā vaļējiem knābjiem un sāksies plūkšanās!
- Tajā brīdī iezvanās Ārijas telefons.
- Jā, mīlais, klausos! Tev jau mēģis be... Jā, jā, dzirdul! Sapratu! Labi. Labi. Nu protams. Skrienu!
- Ārija veikli izlec no atpūtas krēsla, kurā bija ieritinājusies ar visām kājām, un metas uz priekšnamu, pa ceļam dvesdama:
- Piedod... Almis... Man jāskrien... – Un velk kājās kurpes.
- Šo informāciju es gan pati jau esmu uztvērusi bez teikšanas.
- Bet kā tad...
- Citreiz! – sapratusi, ka vēlos zināt, kas ar to Miervalžonkuļa testamentu, Ārija izgrūž, uzmezdama man pēdējo, traģisma pilno skatienu. – Es tev zvanīšu!
- Un prom viņa ir, vējš vien nosvilpo manā priekšnamā. Es paraustu plecus un dodos atpakaļ pie sava datora.

2. nodaļa

– Nu pasakiet, kur te vēl varētu novietot kādu divmetrīgu marmora eņģeli?!

Šo jautājumu uzdod Ursula, izteiksmīgi noplātīdama rokas. Viņa atrodas Meža kapos pie Ursulas tēva, onkuļa Miervalža brāļa, atdusas vietas. Te patiešām platība nav liela – pusotrguļama kopiņa Ursulas tēvam ar māti un neliels pieminekļītis ar uzrakstiem. Apkārt sastādīts dzīvžodziņš (neraks tak to ārā!), un tas arī viss.

Ursulas meita Margita, saukta par Gitu, ņemas apgrābstīt kapavietīņu, bet mazdēls Gotfrīds – Gotiņš – stāv malā un pīpē.

– Jāmet krūmos tas akmens, kas tur tagad stāv, jānolīdzina kaps, tad varētu uzlikt eņģeli, – prāto Gotiņš.

– Negvelz niekus! – vecāmāte viņu apsauc, labi saprazdama sava mazliet pavieglā mazdēla kārtējo jociņu.

– Un kur tad atradīsies uzraksts ar vārdiem? – pavīpsnā Margita. – Eņģelim uz...

– Jop, – ņirdz dēls. – Tieši tur es domāju! Cik tu, māt, attapīga...

– Un vēl ir jautājums, kurš mums to eņģeli izkals, – domīgi novelk Margita. – Un cik tas maksās. Lēti jau nu nebūs...

Viņa, būdama māksliniece, pazina šo aprindu ļaudis.

– Cik tur bija tas augstums – divi metri?

– Kaut kas uz to pusi laikam, – nosaka Gotfrīds. – Basi eņģelis pa naktīm varēs spēlēt...

– Jums tikai muldēšana prātā, – pūcīgi iesaucas Ursula, – bet kaut kas ir jāizdomā!

– Nu, te, kapos, mēs neko daudz neizdomāsim, labāk laižam uz mājām! – ierosina Gotfrīds.

– Nu tad guliet vien saldi un mierīgi, mani vecīši! – Ursula nosaka un noglāsta piemiņas akmeni. – Un par to jauno iemītnieku – Dieva vēstnesi zemes virsū – nesatraucieties: gan jau kaut ko izdomāsim!

Ursula vienmēr mēdza aprunāties ar saviem vecākiem, reizēm pat izstāstīja, kā visiem klājas, ko katrs radagabals dara. It īpaši gara saruna iznāca, kad rudenī grāba lapas un pavasarī stādīja begonijas. Reizēm uz kapiem tika atvilks arī Gotiņš, lai gan tas pretojās, ko spēja, un pikti pukstēja:

– Ko var ņemties ar tiem miroņiem! It kā šiem nebūtu vienalga!

Bet puisim iedeva rokās garās dārza šķēres, ar kurām vajadzēja apšņāpt dzīvžogu. Ursula bija no tās paaudzes latviešu cilvēkiem, kuriem kapu kultūra reizēm ir svarīgāka par dzīvo cilvēku likstām un priekiem.

– Dzīvie paši par sevi var parūpēties, – viņa sacīja jaunajiem, kas aizrādīja, ka mātei labāk būtu bijis pievērsties cilvēcei, nevis aizgājējiem. Taču Ursula, pensionēta skolotāja, atcirta, ka visu mūžu to vien darījusi, kā ar cilvēces apgaismošanu nodarbojusies. Vai viņai tas izdevies, skaidri varam lasīt sociālo tīklu komentāros.

Rāmā solī viņi dodas ārā no kapiem, kur autostāvvietā spožos sānus mirdzina Gotfrīda ķiršsarkanais volvo.

Margita iezveļas aizmugures sēdeklī, mātei atstājot vietu līdzās mazdēlam.

– Braucam pie vecmamma?

– Lai iet! – Gotiņš slaidi izgriež mašīnu no stāvvietas.

Ierūcas motors, un eņģeļa projekta apspriedēji aizdūc prom pa Bērzu aleju.

3. nodaļa

Silvestrs ir pārskaities. Viņa bijusī draudzene Līga tādos brīžos mēdza teikt: “Sper zemes gaisā!” Ko nu tur daudz no lamināta grīdas izspersi... Vīrietis ir gatavs triekt pret zemi senlaicīgo vāzi, kas pie viņa glabājas vēl no vecmamma laikiem, bet tā kā žēl. Dāmītes, ko viņš te reizēm atveda, par to jūsmoja kā trakas. Un viņam nāca klāt pa kādam bonusam – laba ģimene bijusi, dārgus traukus varējusi atļauties. Vēl jau senlaicīgajā bufetē glabājas Kuzņecova fabrikas šķīvji un īsta porcelāna tasītes. Šobrīd Silvestrs būtu gatavs arī tās visas laist pret sienu...

Silvestrs ir sešdesmit divus gadus vecs kungs, samērā simpātiskiem sejas pantiem, ja neskaita garo, spīco degunu, bet arī tas viņam piedien it labi, slaida auguma (tos dažus liekos kilogramus tak nerēķināsim!), bet galvenais – viņam ir saglabājušies mati! Vienīgajam no klases puisiem. Šis unikālais fakts atklājās salidojumā, kas notika pirms kāda gada vai diviem. Tur viņš satika savu pirmo sievu Sandru, kas arī bija mācījusies viņa klasē. Viņiem ir divi bērni – Laura un Māris, kuriem nu jau pāri trīsdesmit. Ģimene pajukusi pirms gadiem piecpadsmit, un, jāteic, Silvestrs par šo faktu it nemaz neuztraucās. Nekad nebija sevišķi pārdzīvojis. Sākumā vēl gāja ciemos pie bērniem, bet tad nāca kāds gadījums, kad dēls nevaldāmajos pusaudža gados bija tēvu pamatīgi nostrostējis:

– Interesanti gan, – viņš nīknā balsī bija uzbrēcis, – kad tu te uzrodies kā tāds smalks aizjūras ciemiņš, tad visi ap tevi lēkāt lēkā: papiņ, papiņ, vai gribēsi kafiju, mums ir pīrādziņi, šokolādīte... Smieklī nāk! Bet tas, ka mamma viena pati mūs audzina, strādā divos darbos un krīt no kājām nost, tas nevienu nekrata!

– Kāpēc tad jūs viņai nepalīdzat? – Silvestrs spirinājās pretī. – Gudrinieki tādi! Es alimentus kārtīgi maksāju!

– Alimentus... kā tad, vēl tik trūka, lai nemaksātu. – Dēls pavīpsnāja un izgāja no istabas, aizcirdams durvis.

Kopš tā laika Silvestrs bijušajā mājā apgrozījās retāk. Reizēm sagaidīja Lauru pie skolas, aizveda kaut kur apēst kūku vai saldējumu, atnāca uz abu vidusskolas izlaidumu un uzskatīja, ka viņa misija ir beigusies. Tālāk lai paši ķepurojas. Abi sāka studēt un saņēma alimentus vēl līdz mācību beigām. Nē, viņš galīgi nejutās vainīgs. Un vispār... Silvestrs nebija ģimenes cilvēks, tas taču visiem skaidrs.

Jā, pie kā mēs palikām? Pie tā, ka Silvestram vēl ir gandrīz visi mati uz galvas atšķirībā no klasesbiedriem, kuriem pārsvarā spīdēja plikie pauri. Tiesa gan, mode tobrīd atļāva visiem staigāt bez matiem, tomēr ir starpība, vai tu tos nodzen stila pēc vai tādēļ, ka tev tur palikusi vairs tikai viegla pūka. Silvestrs toreiz bija uzvilcis arī elegantu žaketi virs Madrides *Real T* krekliņa, kuram emblēmā greznojas karaļkronis, par ko izpelņijās veču sajūsmu. Meitenes tā vien glūnēja caur rūpīgi piezīkētājām skropstām, un Silvis, kā viņu dēvēja klasē, nešaubījās, ka dažas no viņām būtu gatavas šim doties līdzī – uz tēju. Taču tobrīd viņš vēl reizēm piestaigāja pie Ritas, tā bija gadus divdesmit jaunāka un pārlieku dedzīga mīlniece, kā jau tumšmate.

Taču šodien viņam nav prātā ne sievas, ne vecas brūtes, ne jaunas iespējas mīlas frontē. Viņš vienkārši ir pārskaities.

Un par ko tad, vaicās lasītājs. Par to, ka tas vecais āzis, tas prātu sen izkūkojušais tūpsts, kas te tēloja aizjūras miljonaŗu, beidzot ir nolicis ķelli! Vai dieniņ, jūs teiksiet, vai tad par to jādusmojas? Lai nu kāds viņš būtu bijis dzīvē, nāve taču visu izlīdzina, par aizgājušiem mēs sakām tikai...

– Kā tad! – pie sevis šņāc Silvestrs. – Labu vai neko! Mērglis gatavais! Iedomājies – mantojumu brāļadēlam atstājis!

Nu gan es vairs neko nesaprotu... Mantojums – tas taču prieks! Par ko tur jādusmojas?! Man to gribētos zināt, lai stāsts virzītos uz priekšu, bet Silvestrs nolaiž žalūzijas, tā nepārprotami likdams manīt, ka nekāda komunikācija te nav iespējama.

4. nodaļa

To vīrieti, kas guļ uz matrača un krāc, sauc Klāvs. Pulkstenis rāda 07.07, un tūlīt gulētāja kailo kāju apspīdēs saulīte. Sevišķi spoža tā nebūs, jo iestiklotais četrstūris, kas reiz laikam bijis logs, nav mazgāts vismaz kopš Otrā pasaules kara.

Klāvam ir pašķidri blondi mati un neticami zilas acis. Kad viņš uz kādu personu vērs šo acu skatienu, tajā lasāma tāda bērnišķīga labsirdība un bezpalīdzība, ka reti kurš spēj neiedot to īpašniekam prasītos 20 centus. Zina, ka ne uz kādu Zilupi pie slimās mammas viņam nav jābrauc, ka naudiņu vāc, visticamāk, kārtējam aliņam, tomēr iedod. Sak, eh, lai jau zēnam tiek... Nabags tomēr

labāks par tiem bezkaunīgajiem naudasmaisiem, kas te visu sagrābuši, turklāt nevienam neko neprasidami.

Klāvs apveļas uz vēdera, vēlreiz iekrācas un pamostas. Paceļas uz viena elkoņa un mēģina paskatīties apkārt, tomēr šis manevrs puisim izrādās par grūtu, un viņš atkal sabrūk guļus.

Klāvam ir četrdesmit gadi, astoņu klašu izglītība, auto- vadītāja tiesības, un viņam pieder dzīvoklis, kurā kādreiz dzīvojusi viņa vienīgā radniece – vecmāmuļa Milda. Viņa Klāvu arī uzaudzinājusi, jo vecāku, cik var saprast, viņam vai nu nemaz nav bijis, vai tie kaut kur pazuduši, vai nomiruši. Kad zēns par viņiem vaicāja vecmāmuļai, tā tikai atmeta ar roku un teica – tas ir garš un skumjš stāsts, tu būsi laimīgāks, ja to nemaz nezināsi. Nu kad ne, tad ne. Vēl tika runāts par kaut kādu mistisku Mildas brāli Miervaldi, kas dzīvojot vai nu Štatos, vai Kanādā, brīžiem atsūta kādu sainīti ar ēdamlietām, Ziemassvētkos pa košai kartītei, bet tas arī viss. Tagad jau droši vien sen devies turpat, kur māsa, – uz debesu valstību.

Klāvs saņem visus dvēseles spēkus un pieceļas sēdus. Ilgi raugās visapkārt, un pēc saspringtā zilo acu skatiena var secināt, ka puisis lāgā nezina, kur atrodas.

– Velns viņu nerāvis, – viņš norūc četrdienīgajos bār- das rugājos. – Kas tas par ūķi? Un kā es te nokļuvu?

Jāteic, ka pēdējam jautājumam gan sevišķu izbrīnu nevajadzētu izraisīt – neba pirmā reize, kad Klāvs pamos- tas vietā, par kuras lokāciju viņam nav ne jausmas. Parkā uz soliņa – tas vēl ir labi, tur agrāk vai vēlāk var orien- tēties. Bet zem jumta? Ej nu sazeni...

Jūs, lasītāj, jau būsiet sapratis, ka Klāvs ir dzērājs, bet nav izslēgts, ka pat alkoholiķis. Tomēr gluži degradējies viņš nav, jo viņam ir darbs. Nu neteiksim, ka tas būtu

kāds ļoti izcils postenis, ko viņš ieņem, tomēr sabiedrībai ļoti vajadzīgs gan – proti, viņš ir sētnieks. Tajā pašā namā, kur atrodas viņa mantotais dzīvoklis. Un šis fakts daudz ko atrisina viņa visumā vētrainajā dzīvē. Ja nu zēnam galīgi nav naudiņas komunālajiem maksājumiem, pārvaldnieks samaksā par viņu, bet par to atkal uzdod Klāvam veikt šādus tādus remontdarbus, iztīrīt pagrabu, kas pārplūdis no kanalizācijas akas, vai ko tamlīdzīgu. Klāvam piemīt vēl viena laba īpašība – savus pudeles brāļus, starp kuriem gadās gan pa bomzim, gan kabatas zaglim, gan izputējušas rūpnīcas direktoram, gan gluži nodzertai nelaimei un izbijušai prostitūtai, viņš nekad neved uz savu dzīvokli. To pārvērst par pritonu viņš ne tikai nevēlas, bet pat nedrīkst – pārvaldnieks piedraudēja:

– Ja es manīšu, ka tev te visādi švabraki un diedelnieki piestaigā, izmetīšu uz ielas kā mazo ezīti! Tagad likums to atļauj!

Vienīgi draugs Friška tur drīkst nākt un tad arī ne jau katru dienu.

Pa to laiku Klāvs ir piesvempies kājās, uzvilcis vecās botas (iedomājies, pat kājas naktī noāvis! – puisis nopriecājas), saraustījis džinsus un nolēmis, lai tur vai kas, izkļūt no šī mistiskā mitekļa. Bet tajā brīdī ārpusē atskan tāds kā troksnis, kā kāju dauzīšana, un ar varenu čikstoņu veras durvis. Pa tām ielūkojas mēreni nošķurcis vīrs zilsarkanu degunu, šaurām acu spraudziņām un atver bezzobainu muti.

– Nu labrīt, vecais klender! Pamodies?

– Friška? – Klāvs atpazīst nācēju.

– A tu domāji... – vīrs atsaucas un atpleš muti tik platu, lai nevienam nerastos šaubas, ka tajā patiešām nav neviena zoba. – Nolūzi, blēdis, i labunakti nepaguvu novēlēt!